

Een onvergetelijk afscheid

Op zondag 8 oktober zendt NPO3 de korte documentaire *Een onvergetelijk afscheid* uit, een film die Cláudio de Oliveira Marques maakte nadat hij zijn beste vriendin verloor aan zelfdoding. Met de film studeerde hij af aan de Nederlandse Filmacademie en won de VPRO Documentaire Prijs 2017 voor beste eindexamendocumentaire.

De film opent op een aangrijpende en confronterende wijze met dat persoonlijke verhaal, verteld in een voice-over door Cláudio zelf. In zijn stem klinkt vertwijfeling door. Dit is niet de stem van iemand die antwoorden heeft of denkt te hebben, maar van iemand die vertrekt vanuit de vragen die hij niet meer kon stellen, vanuit de dingen die hij nooit zeker zal weten. Was het anders geweest als hij het van tevoren had geweten? Had het hem geholpen? Had het haar geholpen?

Ondanks dat zo persoonlijke en kwetsbare uitgangspunt, is *Een onvergetelijk afscheid* geen egodocument. Hij laat vooral anderen aan het woord: een jongeman met suïcidale gedachten, een vrouw wier tienerdochter verschillende pogingen heeft gedaan, een vrouw die de man met wie ze vier jaar haar leven deelde verloor. Bepaalde handvatten die we gewend zijn te krijgen (zoals een naam in beeld bij de geïnterviewde) ontbreken. Maar die verwarring brengt ons dichterbij de twijfel van Cláudio en zet ons als kijker ook aan tot denken.

Aanvankelijk is bijvoorbeeld niet duidelijk waarom de moeder van Iris over haar dochter praat in de verleden tijd. Maar naarmate het verhaal verder verteld wordt en we de diepte van de gevoelens binnen het gezin beginnen te zien, wordt duidelijk dat het praten in verleden tijd misschien wel een mechanisme voor haar, een manier om een klein beetje afstand te scheppen tot haar emoties, zodat zij dit interview überhaupt kon opbrengen.

Wat *Een onvergetelijk afscheid* zo indrukwekkend maakt, is dat de documentaire de ingewikkelde paradox dat iemand die suïcidaal is niet dood wil, niet uit de weg gaat, maar er een genuanceerde blik op werpt. De film laat zien dat het een misvatting is te denken dat iemand kiest voor de dood. De tragiek is nu juist dat er op dat moment voor deze mensen helemaal geen sprake meer is van een keuze. Zo vertelt Iris dat ze in de periodes dat het beter gaat bang is dat ze in een slechte periode een keer iets onomkeerbaars doet. Maar ze weet ook dat het op dat moment bijna onmogelijk is om niet naar die suïcidale gedachten te luisteren.

Dat betekent niet dat die suïcidale gedachten niet serieus moeten worden genomen. Integendeel. Het laat ook zien hoe complex deze situaties zijn voor de naasten. Zo laat ook het verhaal van Marline zien, wier vriend Wolf zich suïcideerde. Marline vertelt hoe ze alles wilde doen om hem tegen te

houden, maar ook voelde dat zij uiteindelijk niet tussen hem en de dood kon gaan staan. En hoe ingewikkeld ook, daarin kan ergens het besef helpen dat het niet om een keuze voor de dood gaat. Want dat betekent ook dat het geen keuze tegen het leven is en ook niet tegen hen die dat leven representeren: geliefden, familie, vrienden. En dat het dus ook niet zo is dat naasten tekort zijn geschoten.

Essentieel is dat Claudio voor de film niet alleen naar nabestaanden op zoek is gegaan, maar ook naar zij die leven met suïcidale gedachten. Ondanks dat hun verhalen zo verschillen en tonen dat geen mens of pijn hetzelfde is, is er ook iets dat door al die interviews en vragen doorklinkt. Een verlangen dat al vroeg wordt verwoord door Sebastiaan: “dat het er gewoon mag zijn.” Zijn verhaal toont de eenzaamheid die ontstaat wanneer zelfs (of misschien wel juist) je beste vrienden er niet naar durven te vragen. Er zijn weinig vragen die we zo vaak stellen als “hoe gaat het”, maar wanneer het er echt om gaat, stellen we hem niet altijd. Omdat we de sfeer niet willen bederven, of omdat we bang zijn voor het antwoord.

Erkennen dat iemand een gewicht met zich meedraagt, maakt dat gewicht niet plots draaglijk, maar maakt de drager ervan wel minder eenzaam. En biedt misschien daardoor ook net even dat zetje om de last nog een stukje verder te dragen. En zo is er toch ook een boodschap, verstopt in een klein moment in de film waarin Sebastiaan zegt dat het goed met hem gaat en Cláudio na een korte stilte zegt: “Het hoeft niet goed te gaan.”

Elise van Dam